

Harmonie – Chromatika

Doplnění diatonické harmonie chromatikou přináší do tóniny další napětí, vytváří tzv. umělé citlivé tóny, které volají po rozvedení. Chromatika neporušuje tóninu, ale zdůrazňuje její vazby.

Do chromatické harmonie řadíme:

- **Mimotonální dominanty** – nedoškálné akordy tvořící vůči některému doškálnému durovému nebo mollovému akordu tóniny spoj dočasné „dominanty“ s tónikou.

- **Akordy chromatické terciové příbuznosti** – nedoškálné akordy přebírající tónorod akordů hlavních vzdálených o tercii (chromaticky terciově příbuzných)

- **Akordy se třemi citlivými tóny** – nedoškálné akordy na druhém a sedmém stupni - frygický a lydický kvintakord, a jejich obraty - neapolský a lydický sextakord

- **Alterované akordy** – akordy změněné alterací (zvýšením či snížením) určitých tónů, jejich součástí je interval zm.3, který se v obrazech mění na zv.6. K alteraci užíváme především hlavních septakordů, alterovány mohou být i jako akordy mimotonální.

Mimotonální dominanty

Pod termín **dominanta** v širším slova smyslu lze zahrnout **více různých akordů**. V užším slova smyslu je tím myšlen **akord na pátém stupni**, a to jak kvintakord, tak septakord a nónový akord. V druhém významu sem lze řadit **spodní dominantu**, tedy subdominantu a také septakord S^{+7} jako její rozšíření a konečně pak **kombinovanou dominantu se subdominantou**, tedy septakord VII stupně DS^7 . Napětí těchto „dominant“ směrem k obrátům tónického kvintakordu je uvolňováno rozvedem (dominantním, subdominantním a kombinovaným).

Pokud některou z těchto dominant (S , D , D^7 , D^9 , S^{+7} , DS^7) postavíme před jiný stupeň než tóniku (lze je vložit před kterýkoli durový nebo mollový akord), vzniká tzv. **mimotonální dominantu**. Jde tedy o dominantu před tonálními akordy přebírajícími na okamžik funkci **dočasné tóniky** (K. Janeček ji nazývá **místotónika**). Mimotonální dominanty jsou rovněž někdy nazývány vložené dominanty, protože se vkládají do jinak probíhajícího tonálního rámce. To, že jsou vypůjčeny z jiné tóniny, naznačujeme jejich **funkčním značením odpovídajícím dočasné tónině a ohraničené závorkou**, následující rozvodný akord (dočasná tónika) si ponechává **funkční značku původní**.

Nejběžnějším případem jsou mimotonální dominanty ve formě **čtyřzvuků** (D^7 , S^{+7} , DS^7 – ten nejčastěji ve formě zmenšeně zmenšeného septakordu), rozváděny jsou podle pravidel tak, jak jsme je poznali v kapitole základních septakordů. Nejméně užívaný je mimotonální subdominantní kvintakord, pokud se užívá, pak velmi často ve dvojici s dominantním kvintakordem či septakordem (SD)I.

Nástup mimotonálních dominant je často řešen chromatickým zvýšením či snížením doškálných tónů, tyto postupy musíme vždy zachovat v rámci daného hlasu (téhož hlasu). Při nedodržení tohoto požadavku vzniká zakázaný postup, který nazýváme **harmonická příčnost**. Ta nesmí nastat ani při nástupu mimotonální dominanty ani při jejím rozvádění (její vytvoření hrozí, je-li rozvodným akordem septakord).

Harmonizace tónů melodie mimotonálními dominantami – mimotonálními dominantami harmonizujeme nahodile zvýšené nebo snížené tóny:

Chromaticky zvýšený tón – považujeme jej za tercii mimotonální D nebo primu DS^7 (zmenšeného či zmenšeně malého).

Chromaticky snížený tón – považujeme jej za tercii mimotonální S , septimu zmenšeného DS^7 , nebo septimu mimotonální D , je-li vložena před subdominantu

Potřebujeme-li rozhodnout, zda je nějaký akord mimotonálním akordem, orientujeme se podle **postupu fundamentálního basu** (základní tóny vybraného akordu a akordu následujícího, rozvodného). Pokud jejich vztah odpovídá vztahu klesající dominanty (D , D^7 , D^9), klesající čisté kvarty (S) a velké sekundy (S^{+7}) nebo stoupající malé sekundy (DS^7), jedná se o některý z mimotonálních akordů.

Sled mimotonálních dominant: Jedná se o **zřetězení více mimotonálních dominantních septakordů** v kvintovém poměru za sebou.

Typické znaky: Citlivý tón jedné dominanty klesá k septimě následující dominanty, střídají se vždy akord úplný a neúplný, dva stejné hlasy vždy sestupují v paralelních tritónových odstupech.

Možné varianty sledu mimotonálních dominant: D^7-D^7 , $D^7-D^{4/3}$, $D^{6/5}-D^2$, $\cancel{D}S^7-\cancel{D}S^{4/3}$, D^9-D^7

Sled mimotonálních subdominant: Jedná se o zřetězení mimotonálních akordů S^+ .

Typické znaky: Klesající citlivý tón jedné (S^+) stoupá k přidané spodní septimě následující (S^+). V praxi se příliš neuvžívá.

Možné varianty sledu mimotonálních dominant: $S^{+7}-S^{+4/3}$